

že tomu bolestná, tesklivá a tvrdá starost přijde. Nebo tělo v tom vykrmené a vychované velmi těžce spadovati bude. Tuť přijdú rozličné nemoci na ně a duše trpěti nepřivýklá rozličnými tesknostmi trápena bude a svého vyjitie od těla strašiti se bude jako nějaké věci nové a neobyčejné. Ale kto v ctnostném životě sstará se, múdrosti v něm nabyv, ten nikdá podruhé mlád nebude; by pak velmi mnohá léta měl, vždycky hotov bude s rozumem buď k radě, neb sobě některé věci neznámé k pochopení. Vidíš, co činí obvykání múdrosti s ctnostným životem za mládi, že člověka nepustí, až právě k vyjití z žaláře tělesného.

O ROZLIČNÝCH DARECH

Tato řeč od Platona a Jamblika mudrcuov pošla jest

Veliké množství rozličných daruov přirozenie má, ale žádnému jednomu jich všech nepuočilo pojednú, než každého něčím podařilo. Ale ti jsou nejlepší dary vzali, kteříž vzetím jich rozumu a duše své neobtěžili. Rozuměj, co se praví: Všecko, což v člověku jest, od přirozenie jest, ale ne všecko rozumu a duše opravuje. Opatrnost jest ctnost jedna a znamenitá. Ta jestliže k tělu více nachýlena jest nežli k duši, ctnost nenie, neb gruntu toho nemá, kterýmž ctnost důvod má. Neb žádná ctnost k jinému konci nemieří než k tomu, aby mysl člověčí tělem obtieženú opravovala a jie z oblezenie těla pomáhala. Ctnost nic s tělem

nemá činiti než to, aby jemu ustavičně protivienstvie činila. A protož kto tak od přirozenie slepen jest, že sám od sebe beze všeho nabádanie k ctnostem nachýlen jest, ten jest výborných darův od přirozenie nabyl. Ale ktož z svých vlastních povah více k tělu nakloněn jest aneb k těm věcem, kteréž tělu slúží, ten poslední a hmotné dary od přirozenie přijal, a řeknu-li smrtedlné, dobře diem. Nebo jakož onenno, který všecy své věci tak vede a spravuje, aby ctnosti neurazil, věčnost sobě chystá. Tak tento, kterýž všecy své věci na těle a na tom, což se vidí, zakládá, zapomenutie a zahynutie jménu svému přivede.

Biedný člověk a svého stvoření nepoznalý, který všecko své dobré na vidomých věcech zavěšuje aneb na těch, kteréž pádu a vetchosti poddané sú. Nemuož jeho dlúhověká naděje býti, tudíž se musí zrušiti, neb grunt, na němž pozustavena jest, smrtedlný a minulý jest. Netoliko pak darové k duši i k tělu příslušející v lidech rozdielní jsou, ale zvláštnosti a povahy také jednostajné nejsou: někto od přirozenie pokoru má, jenž, by chtěl nepokorný býti, nemuož a bylo by to jemu proti přirození, aby pyšný byl. Někto od přirozenie mlčedlivý jest, někto dobrotivý jest, někto stydlivý, někto bohobojný; takže by tomu odporní byli, jest jim přirození se protiviti. A protož těm, ktož to od přirozenie mají, za ctnost se nepokládá. Neb ctnost s žádným se nerodí, než tepruv v životě nabývá se ode všech lidí, kto chtějí dobře živi býti. Neb jakož mudrci praví, že k ctnosti nesnadná a úsilná i pracovitá cesta jest. Všeliký člověk musí vši snažností táhnúti se k ní, dokudž jie nedosáhne. Již to ctnost nenie, což bez těžkosti přicházie. Jinak opět:

Nenie to ctnost, čehož činiti nemuožeš, že toho nečiníš. Jinak každý človek starého veku byl by ctnostný, neb nic nemuož činiti tak veľmi zle svú osobú pro věk, leč lakomiti. Ale ten jest človek dobrý a ctnostný, kterémuž ač žádosti panují a tělo se protiví, však proto všemu tomu se vydierá a protiví, aby vždy to činil, což jemu rozum za dobré ukazuje.

Ale ty ctností zdržlivosti se chlubiš, neb by pak i chtěl nezdržlivý býti, nemuožeš toho dověsti. Praví Seneka, že ctnost vadne bez protivníka. Kterak muožeš pokusiti, jsi-li netrpělivý, an tebe žádný netepe, žádný nehane, žádný nic neběře, žádnýť se neprotiví? Než kdyby na tě škoda přišla, hanění, utrhanie, až dobytí, tu by zvěděl, jak trpělivý si. Opět nevieš nic o své pokoře, neb nástroje pýchy nemáš, i musíš bezděky pokorný býti. Ale když by bylo poskytno zboží veliké a hojnost zlata a stříbra, tu bychom zvěděli, zuostala-li by s tebou pokora, čili by snad zrostla pýcha, nébrž ztěžka by s sebou nepojala tovaryšky své lakomství. Neb jakož všeliká ctnost tovaryšku svú má, tak každá mrzkost neb hřiech bez tovaryše nenie. Kdež vejde pýcha, hned za ní lakomství, a kde lakomství, tu hned skúpost, a tak hřiech hřiecha postíhá. Než ty, jestliže by zuostal takový v bohatství, jaký si byl v chudobě, již by ctnost na tobě známa byla. A tak žádný nemuož svých ctností zkusiti, jenž se s nepřítelem některé ctnosti nepotká. Dokudž se nezkusíš, co muožeš proti hřiechuom, neprav se býti ctnostným. Ktož protivenství utieká, ten ctností utieká, poněvadž protivenství ctnosti zkušuje.

Příkladnú tuto řeč mudřec dává: Zlatník, když by

jemu někdo zlato k prodaji přinesl a nesměl dáti jeho k pokušení na oheň, podezřen jest, že to zlato falešné jest. Tak všeliký človek nemuož jmien býti za ctnostného, jedině leč naň protivenství přijde a on je nepohnutě snese. Jinak co kto vie, jedině leč uzří? Já kdybych tebe nikdá nevidal než sedícího, co viem, muožeš-li choditi, jedině leč tebe chodícího chodě uhlédám. Tak o tvé ctnosti neviem, co praviti, poněvadž sem nikdy tebe s nepřítelem sjíti se neviděl. Pročež tehdy jiné ctnostnému životu učíš, když sám sebe svědom nejsi, mohl-li by to učiniti napřed, k čemuž jiné vedeš? Já na tvé řeči dosti mieti nemohu, leč toho vlastním skutkem dokážeš a potvrdíš, co mluvíš. Nevěřímť, by mi kterými neviem duovody dovodil, že oheň jest studený, leč se jeho prvé sám dotkneš. Nevěřímť, by mi pravil, že moře do kolenú jest, leč přede mnú břísti budeš. Tak se domnievaj o ctnostech. Chválíš mi trpělivost všelikých věcí, a sám slova strpěti nemuožeš! Chválíš mi zdržlivost a stud, a sám se s ženami obieráš! I kterak mohu slovóm tvým věřiti, a ty jinak mluvíš a jinak činíš? A lidé múdří i já také, méně múdry, přivykli sme více skutkuom věřiti nežli slovuom, neb slova k větru se přirovnávají, ale skutkové k podstatě. A naprosto všech lidí napořád ten jest obyčej, že spieše skutky vedeni bývají nežli slovy, neb všeliká vážnost slovóm odjata jest, kdež skutkové jiné vykládají. A protož sám sebe zkuse, to jiné uč, seč sám býti muožeš. Čehož sám nečiníš, nebývaj tak nemilostivým mistrem, aby jiné nutil činiti.